

Gromon András: Egyetemes szolidaritás

(Lk 6,27-38)

*Bulányi Györgynek,
hálával és tisztelettel*

Ha van valami, amiben a szakemberek egyetértenek, hogy az hitelesen eredeti, sajátosan jézusi, akkor az Jézusnak az ellenségszeretetről szóló tanítása. Az idők folyamán persze ezt is *kifacsarták, kimagyarázták*, úgyhogy lényegileg semmi sem maradt belőle, legfeljebb néhány csökevénye a "szentek" számára. Aki azonban becsületes, az legalább annyit elismer: Igen, Jézus ezt mondta, szeretetünknek az ellenségeinkre is ki kell terjednie - kivétel és feltétel nélkül.

Gyakori vitatéma, mi is ennek az ellenségszeretetnek a tartalma, és hogyan lehet megvalósítani. A tiszta szívű ember számára ezek nem is olyan nehezen megválaszolható kérdések, hiszen elég arra gondolnia, hogy úgy cselekedjen másokkal, ahogyan az adott helyzetben másoktól megkívánná önmaga számára (Mt 7,12). Ennek az elvnek az alkalmazása minden konkrét helyzetben megadja a szükséges eligazítást. Nem is ezeket a kérdéseket akarom hát feszegetni, hanem azt, **mi lehetett ennek a jézusi tanításnak a forrása**, a gyökere, hogyan juthatott Jézus arra, hogy ezt az eszmét képviselje, és mitől volt képes arra, hogy a gyakorlatban megvalósítsa (ld. *Hogyan szerette Jézus az ellenségeit?*). *Két forrást látok*: az egyik Jézusnak Istenről alkotott képe, a másik Jézus szolidaritása az emberekkel.

Új istenképből új ethosz fakad. - *Jézus úgy gondolta, látta, élte meg, hogy Isten abszolút jóság, és jósága válogatás és feltétel nélkül mindenkire kiterjed* (minden emberre, sőt minden teremtményre, vö. Mk 16,15). *Honnan tudta ezt, mitől volt bizonyos ebben?*

Egyrészt "karizmatikus" tapasztalásból, a Jordán-beli alámerülésekor szerzett (isten)élményéből (Mk 1,9-11): Úgy megy oda, hogy hisz a büntető Istenben, aki hamarosan tűzben pusztítja el a gonoszokat (talán fél is ettől az Istentől?); alámerül a vízbe, amely teljesen beborítja, és ez (függetlenül attól, mennyi ideig tartott) a halált és a halálfélelmet idéz[het]i föl benne, pontosabban az Istentől, az ítélő-pusztító Istentől jövő halált és az ettől való félelmet; aztán fölbukkan a vízből, ismét lélegezni (= élni) tud, és ez a pillanat tört része alatt azzal az élménnyel tölti el, hogy Isten egészen más: Isten levegőt ad, Isten életet ad; Isten mindenkinek ad levegőt, Isten azt akarja, hogy mindenki éljen; következésképpen Isten senkit sem akar elpusztítani, Isten mindenkihez kivétel nélkül egyformán jó! Amiből természetesen az is következik, hogy megéli: a Keresztelő János által képviselt istenkép hamis.

Másrészt a tiszta szív és a józan ész összekapcsolásából. Vegyünk egy példát! Két (hívő) ember saját szemével látja ugyanazt a tényt: Isten napja a gonoszok földjére ugyanúgy süt, mint a jók földjére, és az eső sem áll el az igazak földjének határán, hanem a bűnösök vetésére is hullik (vö. Mt 5,45). Ugyanolyan szemmel, de különböző szívvel nézik ezt a tényt (a "szív" az embernek Istennel kapcsolatos érzékszerve...), és ezért különböző értelmezésre jutnak. Az, aki megrögzült az igazságosságban, azt fogja mondani, hogy Istennek ez az egyetemes jósága csak látszólagos, és eljön az idő, amikor Isten megfizet a gonoszoknak, és mostani látszatboldogságukat le fogja vonni a számlájukból. A torzulatlan, "tiszta szívű" (Mt 5,8) ember azonban egyszerűen érvényesülni hagyja a pozitív tényt: Isten napja a gonoszokra is

süt, és józan ésszel levonja a következtetést: Isten a gonoszokat ugyanúgy szereti, mint a jókat.

Jézus ilyen "tisza szívű" ember volt, aki ráadásul nem vágta sutba józan paraszti eszét; sőt *egy másik következtetést is levont* abból, amit "karizmatikusan" megélt és amit "tisza szívével" látott (tudjuk, "jól csak a szívével lát az ember"): Ha egyszer Isten jó a gonoszokhoz is, akkor az embernek is jónak kell lennie gonosz embertársaihoz, hiszen csak így lehet (méltó) "fia" Istennek (vö. *Isten fia*).

De talán nem tévedünk, ha azt gondoljuk, hogy Jézus nem csupán ezzel a józan következtetéssel jutott el az ellenségszeretet tanítására, hanem a következtetést megelőző (és azt kísérő) *belső élmény folytán is*: Ha egyszer átélte, hogy Isten válogatás és feltétel nélkül jó, akkor teljesen természetes volt számára, hogy ő is válogatás és feltétel nélkül jó legyen mindenkihez, sőt, hogy minden embernek ilyennek "kell" lennie: nem külső kényszer vagy parancs miatt, hanem természetes belső indíttatásból.

Szolidaritás személyválogatás nélkül. - A jézusi ellenségszeretet másik forrása is a szívvel (a szív egy másik képességével) függ össze. Több alkalommal is azt olvassuk Jézusról, hogy *"megesett a szíve"* valakiken (Mt 9,36; 14,14; 20,34; Mk 1,41; Lk 7,13); mai szóval talán úgy mondhatnánk: szolidáris volt (szolidaritás = együttérzés, az együttérzésből fakadó cselekedetek, közösségvállalás).

Persze *a szolidaritás önmagában véve egyáltalán nem volt ismeretlen Jézus társadalmában*, sőt állítólag a presztízs és a pénz után a harmadik legfontosabb dolognak számított a szolidaritás, pontosabban annak egyik fajtája, a csoportszolidaritás, például a családi szolidaritás (a család a szélesebb rokonságot is jelentette!): nemcsak hogy testvérüknek, apjuknak, anyjuknak stb. tekintették a család tagjait, hanem azonosultak is velük: a család valamely tagját ért sérelmet minden tag a saját sérelmének érezte; az egyik tag szégyene mindnyájuk szégyene volt; bármelyikük elmondhatta egy kívülállónak: "Amit a legkisebb testvéreim közül egynek tettetek, azt velem tettétek" (vö. Mt 25,40), vagy saját családja tagjainak: "Aki titeket, befogad, engem fogad be, aki titeket szégyell, engem szégyell" (vö. Mt 10,40; Lk 10,16). Nem mintha szükséges lett volna, hogy ilyeneket mondjanak, mert mindez magától értetődő volt. De ugyanígy létezett a baráti kör szolidaritása, a "céhek" szolidaritása, az "osztályszolidaritás", vagy az olyan "elitista szekták" szolidaritása, mint a farizeusoké vagy az esszénusoké, és természetesen a honfitársak közötti szolidaritás is.

Csak hogy ezekre a csoportszolidaritásokra éppen az volt jellemző, hogy csoportszolidaritások voltak, vagyis *a szolidaritás véget ért a csoport határainál*. Mózes törvénye azt írta elő (3Móz 19,11.16-18): "Senki közültek ne lopja meg... és nem csapja be a népéből valót... Ne rágalmazd *tieidet*... Ne táplálj gyűlöletet szívedben *testvéred iránt*... Szeresd embertársadat (értsd: *honfitársadat*) úgy, mint önmagadat!" Természetesen az "alacsonyabb szintű" csoportokban is ez a szemlélet uralkodott: Ha a csoport egyik tagját (más csoportból valók) kirabolták vagy megölték, a csoport minden tagja kötelességének érezte, hogy bosszút álljon ("szemet szemért, fogat fogért", Mt 5,39). Magyarul: A "Szeresd embertársadat, mint önmagadat" itt csak a csoportszolidaritásnak az egyik esete, és ez *a csoportszolidaritás mindig önző és kirekesztő szolidaritás*; ahogyan Kumránban következetesen meg is fogalmazták: "Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet" (vö. Mt 5,43).

Jézusnak azonban nemcsak "tisza" szíve volt, hanem hatalmas szíve is. Az általa megélt és gyakorolt szolidaritásban az volt a döbbenetes és forradalmi, hogy nem ismert határokat; az ő

szolidaritása nem állt meg sem a család, sem a baráti kör, sem a céh (ma: cég...), sem a vallási felekezet, sem a honfitársi kör... határán: *Jézus minden emberrel szolidáris volt.*

Mondhatnánk úgy is: nem a családjával, a barátaival, a vele egy hiten lévőekkel, a népével, hanem az emberrel volt szolidáris (és csak ennek alárendelten a családjával, népével stb. is), következésképpen az ellenségeivel is szolidáris volt, legyenek azok farizeusok, megszállók vagy éppen a keresztre feszítői. Ezért taníthatta és tanította is: "Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok üldözőitekért" (Lk 6,27-28).

Ez természetesen azt is jelenti, hogy *Jézus suba alatt megváltoztatta a "felebarát, embertárs" (akkoriban érvényes) jelentését,* amikor kiterjesztette az ellenségre is (vö. Lk 10,27-28.29-37). Még döbbenetesebb, ha meggondoljuk, hogy *ezzel kiterjesztette az "ember" (akkoriban érvényes) fogalmát is,* hiszen az ószövetségi (és ma is általános!...) értelmezésben csak az én csoportjaimba tartozók az emberek. "Szeresd ember-társadat, mint önmagadat" - aki kívül van a te csoportjaidon, annak a nyomorát nyugodtan elnézheted, s ha ellenségesen viselkedik veled szemben, nyugodtan gyűlölheted, sőt meg is ölheted ("jogod van az önvédelemhez"...), hiszen ő nem "felebarátod", nem ember, hanem "közömbös kívülálló", vagy az "ellenséged". Jézus azt mondja: Az ellenség is ember! Ne hagyd éhezni, mert ez ugyanaz, mintha önmagadat vagy a saját gyerekeidet éheztetnéd! Ne gyűlöld, mert ez ugyanaz, mintha önmagadat vagy a feleségedet gyűlölnéd! Ne öld meg, mert ez ugyanaz, mintha önmagadat vagy az anyádat ölnéd meg!

Ilyen egyszerű tehát Jézus ellenségszeretetének másik forrása: szolidáris volt az emberrel, és minden embert embernek tekintett.

(1998)